

Мультиверсум. Філософський альманах. Київ, 2008. Вип. 67. С. 120–128.

2. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 1. / Редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/64-t/3368-tehnokraticzni-kontseptsiji.html> (дата звернення: 01.11.2018).

3. Зайченко Л. М. Розвиток західних політико-технократичних концепцій у другій половині ХХ століття. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Київ, 2012. Вип. 7. С. 42–47.

4. Зайченко Л. М. Ідейні передумови формування технократизму як форми суспільної свідомості. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Київ, 2012. Вип. 9. С. 111–116.

**Курсант навчально-наукового інституту
№ 2 Національної академії внутрішніх
справ**

Бабкіна Вікторія Олександрівна¹

ЮРИДИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА ФОРМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Актуальність дослідження юридичних конфліктів та форм їх вирішення визначається тим, що юридичні конфлікти тісно пов'язані з повсякденним життям. Юридичний конфлікт є різновидом конфлікту соціального, відтворює всі його головні риси і ознаки, але з особливостями, притаманними правовій сфері. В реальному житті до юридичних належать будь-які міждержавні конфлікти, всі трудові, у багатьох випадках сімейні, виробничі, побутові та міжнаціональні конфлікти, угоди між регіонами чи гілками влади, суперечки щодо визначення статусу нації тощо. Чимало конфліктів мають змішаний характер і містять як правові, так і неправові елементи (наприклад, конфлікти на релігійній або етнічній основі). Оскільки юридичні конфлікти виникають в повсякденному житті досить часто, тому сучасне суспільство прагне до того, щоб мінімізувати кількість конфліктних ситуацій, а також до пошуку оптимальних способів їх попередження та вирішення.

А що ми взагалі знаємо про конфлікти?

У перекладі термін «конфлікт» (лат. Conflictus) означає зіткнення, серйозне суперечність, суперечка [1]. А.В. Поляков визначає соціальний конфлікт як психічну та (чи) фізичну боротьбу за зміну параметрів соціальної комунікації чи за збереження її статус-кво. Звичайно, юридичні конфлікти не беруться з нічого і просто так не зникають: оскільки юридичні конфлікти – явище багатофакторне, вони викликаються різноманітними причинами та умовами. Прийнято виділяти чотири групи факторів, що впливають на виникнення і розвиток юридичних конфліктів:

- 1) глобальні, тобто фактори світового суспільного розвитку, що включають в себе поєднання економічних, соціальних, національно-релігійних, екологічних та інших факторів;
- 2) загальносоціологічні, правові, соціально-економічні та інші, які визначаються характером, типом і особливостями організації даного суспільства і держави;
- 3) локальні, залежні від конкретного прояву різних факторів на рівні певної території чи організації.
- 4) синергетичні, або випадкові, що визначаються випадковим збігом обставин.

Суб'єктами юридичного конфлікту є учасники правовідносин, що володіють суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Об'єктами (тобто тим, з приводу чого виникає юридичний конфлікт) виступають різні матеріальні і нематеріальні блага і

¹ *Науковий керівник: Харченко Н.П.*

інтереси, що знаходяться в сфері правового регулювання [5].

Специфіка юридичного конфлікту визначається юридичними характеристиками, які включають відповідно галузь права, структуру правової норми, різновид юридичної установи, що має відношення до певного конфлікту. Юридичні конфлікти можуть існувати у будь-якій галузі права. Найбільш типові конфлікти пов'язані з питаннями цивільного, трудового, сімейного, фінансового права. Є чимало екологічних, господарських конфліктів, що підпадають під дію норм адміністративного права. Значну групу становлять конфлікти, де потрібно застосовувати норми кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого права.

Особливою категорією є міжнародні й міжнаціональні конфлікти, що регулюються нормами міжнародного права, договорами і угодами держав, а також внутрішнім законодавством. У багатьох випадках конфлікти виявляються у змішаних варіантах. Наприклад, конфлікт між політичними партіями і державною структурою (парламентом, Міністерством юстиції) стосовно різних підходів до політичного життя спочатку може не мати юридичного характеру, але з часом може стати значною державно-правовою проблемою.

Також юридичні конфлікти можна класифікувати за такими підставами:

1. З точки зору причин виникнення їх можна розділити на об'єктивні (викликані зовнішніми обставинами) і суб'єктивні (залежать головним чином від особливостей характеру і поведінки їх учасників);
2. В залежності від сфери прояви можна виділити конфлікти внутрішньодержавні та міжнародні, міжнаціональні, економічні, політичні та інші;
3. По галузях права виділяють цивільно-правові, сімейні, кримінально-правові та ін. (В основі такого поділу лежить диференціація норм права по галузях). [6, с.135]

Зазначена класифікація юридичних конфліктів, безумовно, не є вичерпною і може бути продовжена на інших підставах.

Як і всі конфлікти юридичний конфлікт має свої стадії:

1. Виникнення у однієї або у двох сторін мотиву юридичного характеру, тобто вступити, змінити або припинити правовідносини.

2. Виникнення, зміна або припинення правовідносин.

3. Видання правового правозастосовчого акту, який завершує конфлікт.

Завершення конфлікту звичайно асоціюється з його вирішенням.

Конфлікти та способи їх вирішення вивчає наука конфліктологія, а вона визначаючи зміст і стратегії останньої стадії конфліктів, оперує здебільшого такими категоріями, як «загасання», «розв'язання», «врегулювання» чи «скасування» конфлікту [3].

Головна, вирішальна передумова припинення конфлікту — усунення об'єктивних причин, що породили конфліктну ситуацію. Оскільки конфлікт залежить як від зовнішніх обставин, так і від самих конфліктуючих суб'єктів, то його вирішення визначається характером впливу цих факторів. До найбільш імовірних фіналів конфліктів можна віднести:

- ✓ припинення конфлікту внаслідок взаємного примирення сторін;
- ✓ припинення конфлікту шляхом так званого симетричного його вирішення (обидві сторони виграють або програють);
- ✓ припинення конфлікту шляхом асиметричного рішення (коли виграє одна сторона);
- ✓ переростання конфлікту в інше протистояння;
- ✓ поступове згасання конфлікту.

Юридичні конфлікти практично можуть закінчитися за будь-яким з цих «сценаріїв», але що стосується засобів їх розв'язання, то слід передбачити три: насильство, роз'єднання чи примирення. Насильство є характерним для багатьох

юридичних (особливо кримінальних) конфліктів, його застосовують у разі, коли протилежна сторона наявне слабкіша і тому з'являється шанс швидко скінчити боротьбу. Але це, мабуть, чи не єдина перевага насильства, адже стратегічно силове розв'язання конфлікту частіше за все є малоефективним.

Виняток становить лише застосування «легітимного насильства» уповноваженими органами держави, що закріплено в законі, але вони беруть участь у конфлікті як так звана «третья сторона» і їх дії спрямовані на відновлення правопорядку, справедливості і миру.

Роз'єднання сторін визначає, що конфлікт припинено шляхом скасування будь-якої взаємодії, розриву відносин між конфліктуючими сторонами (наприклад, розлучення подружжя, скасування угоди договору).

Шлях примирення, тобто мирного (політичного чи правового) залагодження спорів, як правило, здійснюється за свідомою згодою обох конфліктантів ними самими або за участю «третьої сторони». Примирення досягається лише за умов переговорів між конфліктуючими сторонами, які мають закінчитися прийняттям узгодженого рішення, що задовольнило б обидві протилежні сторони [4].

В сучасній юридичній літературі говориться також про можливість виділення певних стилів вирішення конфліктів, які спостерігаються в юридичній практиці. Під стилем розуміють міру, в межах якої одна із сторін намагається задовольнити свої інтереси або інтереси іншої сторони шляхом здійснення активних або пасивних, спільних або індивідуальних дій [2].

Розрізняють:

а) стиль конкуренції (суперництва), для якого характерне намагання задовольнити свої інтереси без врахування інтересів інших осіб;

б) стиль співробітництва характеризується активністю у обстоюванні своїх інтересів, але з урахуванням інтересів інших суб'єктів, пошуком альтернативи, використанням форм відвертого обговорення проблеми, спільного аналізу причин конфлікту тощо;

в) стиль ухилення спостерігається в ситуаціях, коли одна із сторін ухиляється від процедури вирішення проблеми, висуваючи при цьому найрізноманітніші доводи. Спостерігається явна незацікавленість у скорішому прийнятті рішення за наявності ініціативи іншої сторони;

г) стиль пристосування характеризується намаганням зберегти та продовжити стосунки, забезпечити інтереси партнера, згладити протиріччя, уникнути обговорення спірних питань, а також готовністю погодитися з вимогами або претензіями;

г) стиль компромісу проявляється в ситуаціях, коли сторони намагаються уникнути конфлікту, врегулювати розбіжності, частково задовольнити намагання один одного. Сторони розуміють об'єктивну неможливість одночасного задоволення їхніх потреб, тому готові до вироблення взаємовигідного (компромісного) рішення, для якого разом із частковим задоволенням потреби характерна і згода на часткову втрату певної цінності [7, с.127].

Звичайно юридичні конфлікти можна попередити та навіть спрогнозувати. Під юридичним прогнозуванням розуміється систематичне, безперервно ведучеся дослідження майбутнього стану державно-правової дійсності і процесів, що проводиться спеціальними науковими установами та колективами. Такого роду прогнози передбачають встановлення ймовірного виникнення конфліктного юридичного відношення. Це дозволяє організувати ефективну профілактику юридичного конфлікту. Особливого значення набуває виявлення та усунення великих економічних, політичних, соціальних конфліктів, які дезорганізують суспільне і державне життя.

На юридичному рівні найбільш істотно попередження конфліктів. Серед факторів, які сприяють вирішенню цієї проблеми, найчастіше називають:

- а) вдосконалення законодавства; зміцнення правопорядку і законності; підвищення поваги до закону і вподоби в цілому;
- б) зростання престижу правових цінностей у суспільстві;
- в) розвиток суспільного, групового та індивідуального правосвідомості, підвищення правової культури [8, с.78].

Враховуючи все вище сказане можна зробити висновок, що юридичні конфлікти являють собою негативне явище, яке існує в будь-якому суспільстві і державі. Їх попередження, виявлення, швидке та ефективне вирішення є не тільки показником цивілізованості суспільства, а й є показником якості роботи держави, його органів і посадових осіб. Яскравим прикладом про знання юридичних конфліктів, їх причин виникнення та способи їх вирішення мають велике практичне значення як для діяльності окремого юриста, так і для діяльності правоохоронних органів в цілому. Адже саме їм належить винятково важлива роль у справі боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями. По суті в широкому розумінні вся ця робота має профілактичне значення: розкриття злочинів, особливо так званих резонансних; гласний розгляд у судах кримінальних, цивільних справ; викриття органами прокуратури порушень законів у діяльності органів управління. Все це є не тільки забезпеченням реалізації вимог законів, принципу невідворотності покарання, а й має великий профілактичний вплив.

У той же час важливість запобігання правопорушенням, специфічним конфліктним ситуаціям поставили на чільне місце профілактичну роботу в діяльності правоохоронних органів, визначили нагальну потребу її активізації та постійного удосконалення. Випробуваними формами такої діяльності є загальна та індивідуальна профілактика правопорушень.

Проблема запобігання конфліктам має комплексний характер, і її успішне вирішення залежить від об'єднання зусиль правоохоронних та інших державних органів, громадських організацій, суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Є.В. Білозьоров, Є.О. Гіда, А.М. Завальний, А.О. Осауленко, Т.О. Пікуля. Актуальні проблеми теорії держави та права [Електронний ресурс] / Є.В. Білозьоров, Є.О. Гіда, А.М. Завальний, А.О. Осауленко, Т.О. Пікуля // Київ. – 2010. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5561954/page:36/>
2. Білик Л.Л. Фактори формування професійної свідомості і культури юриста. [Електронний ресурс] / Білик Л.Л. // Режим доступу: https://lubbook.org/book_662_glava_40 ТЕМА_09_Vidpovidalnist_za.html
3. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://um.co.ua/8/8-17/8-174487.html>
4. Н.В. Кошкарева. Введение в специальность. [Електронний ресурс] / Н.В. Кошкарева. // Красноярск. – 2016. – Режим доступу: <https://lektsii.org/11-36461.html>
5. Пиголкина А.С., Дмитриева Ю.А. Теория государства и права [Електронний ресурс] / Пиголкина А.С., Дмитриева Ю.А. // Москва. – 2005. – Режим доступу: https://stud.com.ua/33279/pravo/faktori_provokuyut_yuridichni_konflikti_tipologiya_konflikt_iv
6. Ю Алексеев С.С. Общая теория права. В двух томах. Т.П. - М., 1982.
7. Бандурка А.М., Друзь В.А. Конфликтология: Учеб.пособие для вузов. - Харьков, 1997.
8. Алексеев С.С. Введение в юридическую специальность. — М., 1976.